

W A T V O O R A F G I N G

Sla een spijker verkeerd in de muur of kom tijdens een verhuizing klem te staan in het trapgat met je oude koelkast en onverhoopte toeschouwers onderstrepen je onhandigheid met 'Buurman en Buurman in actie, hoor'. De populariteit van de twee immer optimistische klussers is de laatste jaren enorm toegenomen in Nederland. Naast de televisieserie – inmiddels ook op dvd – en de boekjes is er een musical. Ook zijn de twee buurmannen met een eigen installatie bijgezet in het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum. Dan ben je natuurlijk pas echt onderdeel van de televisiegeschiedenis. Een levend deel weliswaar, want er verschijnen nog altijd nieuwe afleveringen. En dankzij internet duiken vandaag de dag ook nog eens talloze parodieën op. Inventieve verbouwingen maar ook regelrecht prutswork zijn met de tag Buurman en Buurman terug te vinden op YouTube. Het duo bestaat inmiddels veertig jaar en is een begrip geworden. Maar veel weten we niet over ze. Ja, de een heeft een gele trui en een baret en de ander, met de rode trui, is wat langer en draagt een wollen muts. Maar er moet meer zijn. Tijd voor een trip naar de roots van Buurman en Buurman.

De buurmannen heten in Tsjechië, de bakermat van Buurman en Buurman, Pat en Mat. Via de website stuit ik op een telefoonnummer en een postbus in Hostivice, een stadje naast luchthaven Václav Havel, aan de rand van Praag. Met de zakelijk leider van de twee klussers plan ik een week in de zomer van 2016 om de studio te bezoeken en het hele team dat aan de serie werkt, te interviewen. Ik boek een vlucht en een hotel in Hostivice. Mijn nieuwe vriend Tomáš, de zakelijk leider, zal een planning voor de hele week maken, zodat ik mij geen seconde hoeft te vervelen. Ondertussen ben ik een meester in het gebruik van Google Translate en lees een oude scriptie over de animatieserie van een Tsjechische studente. De planning van Tomáš blijft uit en de avond voor mijn vertrek app ik hem dat ik op z'n minst het adres van de studio moet hebben. Dat krijg ik.

Mijn vlucht vertrekt tegen het middaguur, twee uur later sta ik op de luchthaven van Praag. De geldautomaten in de hal zijn zo ingesteld dat je voor minimaal 800 euro aan Tsjechische kronen moet opnemen. Het taalverschil is zo groot dat ik weinig wijzer word van alle borden met aanwijzingen. Ik kan niet eens de uitgang van de hal vinden. Ik besluit de meute te volgen en kom in de busterminal. Terwijl de toeristen eenvoudig

VAN PLAKBAND AAN ELKAAR

De studio van Buurman en Buurman bestaat uit twee etages in een nieuwbouwcomplex in het centrum van Hostivice en biedt uitzicht op de Lidl. De twee appartementen zijn met elkaar verbonden door het trappenhuis. Decorstukken en rekvisieten verhuizen geregeld van boven naar beneden en terug. Ik ga het appartement beneden in en loop pardoes tegen een filmset op. De tafel waar het huis op staat, is verankerd in de vloer om trillingen tegen te gaan. Doordat de huiskamer van nog geen drie bij drie meter voor de rest is volgebouwd met wandkasten is het haast onmogelijk om je hier enigszins vrijelijk te bewegen. In de kasten: blikjes, kratjes, dozen en bakjes vol met schroefjes, punaises, stickertjes en lijmpotjes. Altijd handig. Verder kasten vol met rekvisieten. Al het gereedschap en alle uitvindingen van Buurman en Buurman liggen willekeurig opgeborgen in nog meer blikjes, kratjes, dozen en bakjes. De sinaasappelpers uit de gelijknamige aflevering ligt plompverloren op een plank. Voor de kast staat een uitvinding van Lubomír waar de familie nog altijd patent op heeft. Met het gevaarte kun je direct tijdens het maken van een stop-motionfilm de soundtrack maken door slechts enkele noten te spelen. Anno 2016 weet niemand meer hoe je het apparaat aan de praat kunt krijgen.

Via een gangetje kom ik in de andere ruimte waar de echte opslag is en waar het een nog grotere chaos is. Hier staat een laptop op een bureautje voor het raam. Van het bureau is niet veel te zien. Op de vloer liggen overal snoeren. Alle stopcontacten worden bevolkt door stekkerblokken waarin accu's voor camera's, boren en andere apparaten worden opgeladen. Ook hier wandkasten waar oude filmrollen gezellig naast harde schijven liggen, hier en daar een oude boomtak, een stok en wat aluminium frames.

De andere set is in het bovenste appartement opgesteld. Hier is meer bewegingsvrijheid. Waarschijnlijk omdat er beter gestapeld is. Een oude magnetron staat op de keukenkastjes. Daarop weer een oud huis van Buurman en Buurman. Een plastic everzwijn staat op het dak van een auto van Buurman en Buurman, naast wat blikken verf. Aan de muur hangen verschillende oorkondes, redelijk netjes ingelijst.

De studio in Hostivice

BUURMAN EN BUURMAN MAKEN EEN AFLEVERING

BUURMAN EN BUURMAN is een stop-motion-animatie. Stop-motion is een oude filmtechniek die in de begindagen van de film veel gebruikt werd om speciale effecten te creëren. Door beeldje voor beeldje op te nemen en een object – zeg een hamer – steeds iets te verplaatsen, lijkt het, als je de beeldjes snel achter elkaar afspeelt, alsof de hamer uit zichzelf beweegt. De techniek werd veel gebruikt in de filmstudio's in Tsjecho-Slowakije. Ook tekenfilms werden er met behulp van stop-motion gemaakt. De tekeningen van een poppetje op cellofaan werden op een achtergrond gelegd, vervolgens bewogen en beeldje voor beeldje gefilmd. Het enige wat je nodig hebt voor stop-motionanimatie is een camera die één beeldje (of frame) per keer kan filmen. Om een beweging natuurlijk te laten lijken, zijn er vijftwintig beeldjes nodig voor elke seconde film. Tegenwoordig zitten er 11.500 beeldjes in een aflevering van *Buurman en Buurman*. Per aflevering is er een regisseur nodig, een cameraman, een animator en iemand die verantwoordelijk is voor de rekvisieten. Het team, dat elkaar al kent uit de tijd dat de serie nog door Krátký werd gemaakt, is fulltime ongeveer drie maanden bezig met één aflevering. Tenminste, als er flink wordt doorgewerkt.

Een aflevering van *Buurman en Buurman* begint met het schrijven van het script. De schrijver maakt, doorgaans samen met de regieassistent, een storyboard. De tekeningen worden gemaakt met een behulp van een tekenprogramma in de

computer. Iedereen die werkt aan de serie kan weliswaar een beetje tekenen, maar toch wordt uiteindelijk altijd de computer gebruikt. Het storyboard gaat daarna naar de regisseur. Sinds 2004 zijn er geen andere regisseurs dan Marek. Hij weet precies wat er allemaal in de studio staat aan decors. Hij kent de huizen van de buurmannen plus alle rekvisieten: de meubels, de behangetjes, de auto's en vooral: de inhoud van de gereedschapskisten van Buurman en Buurman.

Met het script in de hand wordt een lijst gemaakt met alle benodigde rekvisieten voor die aflevering. De rekvisiteur zoekt vervolgens alle spullen bij elkaar en moet ervoor zorgen dat alles bij elkaar ligt voordat de eerste draaidag in de studio begint. Daarvoor stroopt hij heel Praag af. Hij bezoekt rommelmarkten, speelgoedwinkels en hobbywinkels. Oude poppenhuizen zitten vol met spullen waar Buurman en Buurman raad mee weten. Daarnaast knutselt het hele team zelf veel en geeft de rekvisiteur verschillende kunstenaars de opdracht om sommige spullen te maken. Het lijkt soms of Buurman en Buurman zelf alle rekvisieten hebben gemaakt. Wat er uiteindelijk allemaal aan spullen op tafel ligt, wijkt nogal eens af van het oorspronkelijke idee. Dat hoort een beetje bij Buurman en Buurman. Improvisatie speelt een grote rol. Bijvoorbeeld: als er in een scène staat dat iets drooggeföhnd moet worden door de buurmannen, dan kan dat met een kloppoor met daarop een ventilator gemonteerd. A je to! Dat betekent ook dat de rekvisiteur op

A je to! Van links naar rechts Lubomír Beneš jr. en vader Marek Beneš, cameraman Jan Chvojka, animator Jan Smrčka en producer Tomáš Eiselt

draaidagen altijd in de buurt moet zijn om op het laatste moment de juiste onderdelen te zoeken om de laatste wijziging in het script door te kunnen voeren. Doorgaans werkt hij in zijn eigen atelier, maar soms sleutelt hij in de studio.

Op basis van het script kiest de rekwisiteur het juiste huis en richt het in. Hij richt meerdere sets tegelijk in, zodat er kan worden doorgewerkt. Vroeger, in de grote studio's van Krátký, pasten al die sets gemakkelijk naast elkaar, in Hostivice is het passen en meten. Nu wordt er vaak snel op- en afgebroken. Dus eerst wordt opstelling 1 gebruikt voor scène 1, 5 en 9 en vervolgens wordt die opstelling afgebroken. Met opstelling 2 worden vervolgens scène 2, 6 en 8 gefilmd, enzovoorts. Uiteindelijk worden de scènes op de montagetafel in de juiste volgorde gemonteerd.

Tijdens draaidagen in de studio is het hele team aanwezig: de regisseur, de animator, de cameraman en de rekwisiteur. Een *Buurman* en *Buurman*-werkdag in de studio begint in Hostivice om negen uur 's ochtends. De eerste van het team die arriveert, zet koffie. Vervolgens worden de poppen van *Buurman* en *Buurman* uit de kluis gehaald. Echt waar: de twee brengen iedere nacht

veilig door in een kluis die in de studio staat. De cameraman checkt vervolgens of de animator het werk van de dag ervoor heeft afgemaakt en zet dan het licht voor de eerste scène op. Bij stop-motionanimatie bedient de cameraman niet de camera. Hij bepaalt alleen met welke lens wordt gewerkt en de precieze positie van de camera. Daarnaast zorgt hij voor de belichting van de scène. Er wordt meestal gewerkt met drie halogeenspots. Als het licht en de camera eenmaal staan, kan de animator aan de slag. Hij beweegt de poppen en maakt elke keer een beeldje door op de afstandsbediening van de camera te klikken. – Overigens spreekt een echte animator liever niet over 'poppen'. Buurman en Buurman zijn 'karakters'. – De cameraman komt pas weer in actie bij de volgende scène. Hij heeft tot dat moment alle tijd om koffie te drinken en buiten een sigaretje te roken. Toen de studio nog in Rostoky stond werd er minder geroookt en meer chocola gegeten omdat de beste chocolademaker van het land ook in het dorp zat. De cameraman krijgt het pas echt druk als alle opnames voor een aflevering in de computer zitten. Hij zorgt dan voor de eerste montage, de nabewerking en de kleurcorrectie.

EVERYTHING YOU ALWAYS WANTED TO KNOW ABOUT BUURMAN EN BUURMAN

TOEN BUURMAN EN BUURMAN elkaar leerden kennen in 1976, woonden ze boven elkaar in een flat. Door de jaren heen zijn de twee in heel wat verschillende woningen terechtgekomen. De laatste dertien afleveringen, die tussen 2009 en 2015 zijn gemaakt, brachten ze door op het platteland en woonden ze in een boerenhoeve. Eerder woonden ze in een plaggenhut, twee vrijstaande huizen en ook verschillende twee-onder-een-kapwoningen. Soms bewoonden de buurmannen per seizoen meerdere woningen. Achter alle verhuizingen zit niet echt een groter idee. Ja, alle nieuwe huizen hebben natuurlijk gebreken en dus valt er voor Buurman en Buurman altijd weer wat te klussen. Immers, als een huis helemaal naar tevredenheid van de buurmannen zou zijn, zou de serie ophouden te bestaan. Maar de echte reden waarom de huizen (maar ook bijvoorbeeld auto's) door de jaren heen veranderden is meer van praktische aard. De huizen blijven eigendom van de producent van elke reeks aflevering. En dus staan de gebruikte huizen na veertig jaar *Buurman en Buurman* door heel Tsjechië heen. De meeste zijn vandaag de dag te vinden in Zlín, aan de andere kant van het land. De meeste scènes van de serie spelen zich echter binnenshuis af. Soms zie je niet eens in welk huis ze wonen. De kamers zijn niet meer dan twee stukken hout die in een hoek van

negentig graden op elkaar zijn getimmerd en waar een likje verf of een behangetje op is geplakt.

De huizen zijn kopieën van de typische Tsjechische huizen die je door het hele land ziet staan. Ook de kleding van Buurman en Buurman is wat de doorsnee Tsjechische arbeider eind jaren zeventig droeg. De interieurs van de huizen vind je terug op foto's uit die tijd. Iedereen in Tsjecho-Slowakije had feitelijk hetzelfde in huis staan. Na de dood van Lubomír in 1995 leefden Buurman en Buurman verder en kreeg Marek een steeds grotere rol. Hij liet zich voor de interieurs beïnvloeden door oude en nieuwe IKEA-gidsen. Hij maakte een selectie en liet de uitgeknipte plaatjes aan Vladimír zien. Die besliste uiteindelijk wat bij *Buurman en Buurman* paste en wat niet. De rekwisiteur ging vervolgens aan de slag en maakte de meubels min of meer na. Voor *Buurman en Buurman op het Platteland* heeft het team zich laten inspireren door het Tsjechische boerenleven van vijftig jaar geleden.

Buurman en Buurman zijn geschapen zoals ze zijn. Daar kunnen ze natuurlijk ook niets aan doen. Hun hoofden zijn relatief klein en hun handen juist veel te groot. Doordat die handen zo groot zijn, moet ook hun gereedschap relatief groot zijn. En dus moet alles op formaat gemaakt worden. De stoelen hebben weer relatief korte poten omdat

Het printerwiel van de sinaasappelpers

de buurmannen vrij korte benen hebben. Bij het maken van de rekwisieten moet altijd rekening gehouden worden met de animator. Die moet immers kunnen acteren met de spullen en dus moet het allemaal niet te priegelig zijn.

Veel is handgemaakt, andere spullen zijn toeval-
 lig kant-en-klaar in de speelgoedwinkel gekocht. Maar er komen ook onderdelen uit onverwachte hoek. Een klein mesje dat iemand ooit als souvenir meebracht van vakantie, zit al jaren in de gereedschapskist van Buurman en Buurman. En een wielkje uit een kapotte printer van Marek doet dienst als onderdeel voor de enorme sinaasappelsapmachine die ze bouwden. Sommige rekwisieten gaan al veertig jaar mee. De kloppoor is bijvoorbeeld al in de jaren zeventig met de hand gemaakt en wordt nog altijd gebruikt. Er zitten twee koppen op: een met een boortje dat stilstaat en een met een boortje dat lijkt te bewegen. Handig! Maar er is meer waar je je als argeloze toeschouwer van de klunzige klussers niet bewust van bent. In al het touw dat de twee gebruiken zit ijzerdraad, zodat het eenvoudig gevormd kan worden. Ook in alle kussens zit een raamwerk van ijzerdraad, zodat ze netjes ineen zakken als de buurmannen even een tukje gaan doen. Veel kennis over de rekwisieten vind je niet in boeken en is bij *Buurman en Buurman* dan ook van vader op zoon gegaan. Zoals de tip om doorzichtige gel als water te gebruiken bijvoorbeeld. Uit angst dat dit haarproduct ooit uit de winkelschappen verdwijnt, staat er een enorme doos met potten gel in de

De galg wordt gebruikt om van alles aan op te hangen

studio. Ook een bepaald soort kneedgum, dat de makers liefkozend 'shit' noemen en dat gebruikt wordt om even snel iets aan elkaar te plakken, is in enorme hoeveelheden aanwezig. Vooral uit angst dat het ooit uit de handel gehaald wordt. En dan is er nog visdraad dat op grote spoelen overal in de studio ligt. Het wordt gebruikt om van alles op te hangen aan de zogenaamde 'galg' die boven elke filmset hangt. Om een buurman te laten zweven, heb je minimaal drie draden nodig.

Buurman en Buurman hadden alleen in de eerste bioscoop-pilot gezichtsuitdrukkingen. Omdat de twee niet spraken, besloot Lubomír de tekening van Vladimír enigszins los te laten. De gelaatsuitdrukkingen verdwenen en de kale mannen kregen hoofddeksele die de animator zou kunnen gebruiken om emotie in de karakters te leggen. Bijvoorbeeld als Mat nadenkt, schuift hij zijn wollen muts een stukje naar achter. Het scheelde een boel werk. In animatie worden wenkbrauwen en mond doorgaans ook per frame bewogen. Dat doet de animator met behulp van kleine magneetjes. De monden van de poppen staan sinds de pilot in de vriendelijke stand. De animator moet dus altijd een list verzinnen om verbazing of teleurstelling te acteren, want dat lukt niet met een glimlach. Hij zorgt er dan ook altijd voor dat de poppen in zo'n geval een hand voor hun mond hebben. Dat moet ook altijd als er eten op tafel staat (of koekjes in de trommel). Buurman en Buurman zien we dan alleen van achteren of ze hebben een hand voor hun mond. Aan